

פרשת נשא

למחנה" שלכם "תשלחו", ואלו השבעים רמוזים במספר היתר ב'זכר'. על מספר 'נקבה', שהפרש הוא שבעים.

ובאופן אחר נ"ל בס"ד, בא להזהירם על לשון הרע, שהוא מצוי לאדם בעקביו אך הוא חמור מאד ששקול כנגד שלש עבירות: עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים [ערכין טו ע"ב]. וזהו "צרוע" — עבודה זרה, "זב" — גילוי עריות, "וכל טמא לנפש" — שפיכות דמים. ואמר "מזכר ועד נקבה תשלחו" — יש לשון הרע שאינו עושה פירות, דומה לזכר שאינו מתעבר ויולד, ויש לשון הרע עושה פירות שמוליד כמה רעות, ידמה לנקבה שמתעברת ויולדת, על-דרך מה שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל בפסוק [בראשית יג, ז]: "ויהי ריב וכו' אל נא תהי מריבה" וכו', עיין שם. ואתם תשלחו היצר-הרע של זה ושל זה "אל מחוץ למחנה" שלכם — הם העובדי כוכבים ומזלות — "תשלחו", על-דרך מה שכתוב בזוהר-הקדוש [ח"א דף פ ע"ב] בפסוק [בראשית יג, ח]: "ויאמר אברם אל לוט" — זה היצר-הרע וכו', "הלא כל הארץ לפניך, הפרד נא מעלי" ותלך אצל הגויים עובדי כוכבים ומזלות. עיין שם. וכן אמר כאן "אל מחוץ למחנה תשלחום" לכחות היצר-הרע של עוונות לשון הרע אלו שהם זכר וגם נקבה, "ולא יטמאו את מחניכם אשר אני שוכן בתוכם", ובעלי לשון הרע הם מן ארבע כתות שאינם מקבלין[ם] פני שכינה, וכמו

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש: מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם. [ובמדבר ה, כג] נ"ל בס"ד, דידוע מה שכתב רבינו האר"י ז"ל בפסוק [בראשית לב, יד]: "ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו", שיש ר"ז עולמות כמספר אור בסטרא דימינא, ובאלה לא יש אחיזה לחיצונים כלל, אבל בק"ג עולמות שיש בסטרא דשמאלא, שמספר מחנה ומספרם מנחה, יש אחיזה לחיצונים, וכשישראל עושין רצונו של מקום מסלקים אחיזתם, וכנזכר ב"ספר הכוונות" בדרוש המנחה נדף נב ע"א]. גם ידוע, כי החיצונים נפרטים לשלש קליפות, והם הנרמזים במראה שראה יחזקאל הנביא ע"ה. וידוע, שליטת אומות-העולם למטה תלויה בשליטת הקליפות למעלה, ואם יסתלקו החיצונים — שהם שלש קליפות — לגמרי מאותם ק"ג עולמות, אז גם העכו"ם למטה — שהם שבעים — תסתלק שליטתם. וזה שאמר "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה" — הם ק"ג עולמות שהם מספר "מחנה". "כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" — נקיט שלשה מינים, כנגד שלש קליפות שהם כוללים כל חיצונים. ועל-ידי-כן "מזכר ועד נקבה תשלחו" — פירוש: השבעים הרמוזים במספר שיש בין מספר 'זכר' ובין מספר 'נקבה', תשלחו מן המחנה שלכם למטה, שלא ישלטו, ו"אל מחוץ

וכבד תלויים בה. וזה שאמר "וחמישיתו" — היא אשתו — גם כן יוסיף עליו באותו וידוי, שצריך לומר "אנחנו ואנשי ביתינו", רוצה לומר נשותינו, כמו שכתוב [ויקרא טז, ו]: "וכיפר בעדו ובעד ביתו". ואם עוונות אלו הם בין אדם לחבירו, שגזל ממנו ממון, לא די לו וידוי דברים, אלא "ונתן לאשר אשם לו" — שיתן לו ממון או דברים של פיוס.

ועוד נ"ל בס"ד "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה" וכו' (נ"ל בס"ד), אמרו רז"ל [ילקוט שמעוני דברים פרק ד, רמז תתלן]: עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה, כי עין רואה ולב חומד ואיברים גומריין. ואף-על-פי שזכרו הלב בלבד, נכלל עמו המוח, כי פעולת הלב ופעולת המוח אחת היא, דכוונה בלב ומחשבה במוח, ופעולות אלו כחדא נפקין וכחדא שריין, והמשכיל יבין סודם: חכמה מוחא בינה ליבא [תיקונים דף יז ע"א], וידוע [זוהר ח"ג דף רצ ע"ב] דחכמה ובינה כחדא נפקין וכחדא שריין. על כן נמצא סרסורי דעבירה הם עין רואה ומוח ולב, שמשם יוצאה המחשבה והכוונה שהאדם חומד בהם. ואלו השלשה איברים הם עיקר הגוף, שאם יתקדשו הם — אז כל האיברים יהיו קדושים, ואם יטמאו — אז יטמאו כל האיברים, ולכן תמצא מספר עין מוח לב עולה מספר יראה, שבהם תלויה היראה, ועולים מספר גבורה, שבהם נראית גבורה של אדם במלחמת היצר-הרע. והנה, ראשי תיבות שלשה איברים אלו כסדרן בגוף האדם הוא מע"ל, שהוא ראשי תיבות מוח עין לב,

שלמדו רז"ל מקראי, וכנזכר בגמרא [במדבר ה, ו].

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ביה' ואשמה הנפש ההיא: והתוודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו. [במדבר ה, ו-ז] נ"ל בס"ד, על-פי מה שכתבו המפרשים ז"ל על פסוק [הושע יד, ב] "כי כשלת בעונך", שאם אדם צדיק נכשל בשוגג, אין זה אלא שכבר בגלגול הקודם חטא במזיד באותו עוון, ואם לא היה כן לא היה בא תקלה לידו עתה. וזה שאמר "כי כשלת" עתה בשוגג "בעונך" המזיד שעברת בגלגול הקודם. ובזה פירשתי [תהלים א, א]: "לא הלך בעצת רשעים" במזיד, ועל-ידי-כן "ובדרך חטאים" השוגג בגלגול שאחר זה גם כן "לא עמד". וזה שאמר "אשר יעשו מכל חטאת האדם" השוגג "למעול מעל" — פירוש: מעלו עתה במעל שקדם להם בגלגול הקודם, יען שכבר "ואשמה הנפש ההיא" בגלגול הקודם. על כן "והתוודו את חטאתם אשר עשו" עתה, וגם "והשיב את אשמו בראשו" — מה שהיה בראשו, רוצה לומר בגלגול הקודם, כי לכן אומרים בידוי "חטאנו אנחנו ואבותינו", רוצה לומר גלגולים הקודמים, כי כל גלגול נחשב לגלגול שאחריו אב. ולא [דוקא] חטאיו יזכיר בידוי, אלא גם "וחמישיתו" — זו אשתו, שנבראת מן הצלע מעצם החמישי ולכן נקראת "חמישיתו", ודומה לזה [שמואל-ב ג, כז]: "ויכהו שם אל החומש", דכתיב גבי אבנר ויואב, ואמרו רז"ל [סנהדרין מט ע"א]: דופן חמישית שפירה

בידו העליה, כן העולה בהר ה' תהיה התאוה של שלשה אלה מעכבת עליו. וכנזכר בדברי קדשו ז"ל. והזוכה — משתמש בשלש אלה לשם שמים, והאינו זוכה — מועל בשלש אלה שהם ראשי תיבות "מעל", וצריך לו תיקון בתשובה. ואמר "והשיב אותו בראשו" — שצריך עם התשובה עסק התורה, שהיא נעשית זר לזוכה, כמו שאמרו רז"ל [יומא עב ע"ב] על פסוק [שמות כה, יא] "זר זהב": זכה — נעשית לו זר, רוצה לומר עטרה, לא זכה — זרה ממנו. ואז "וחמישיתו" — שהם חמשה כחות שבהם תלוי חיות האדם, והמה: כח המושך וכח המחזיק וכח המעכל וכח המברר וכח הדוחה, "יוסף עליו" — שיוסיפו כח בעבור בריאותו, דכתיב בתורה [משלי ג, ח]: "רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ וְשִׁקּוּי לַעֲצָמוֹתֶיךָ". ולכן היא חמשה ספרים, שמחזקת חמשה כחות הנזכרים.

**וְכָל תְּרוּמָה לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִפְנֵי לֹהֲיָהּ.**
[במדבר ה, ט] נ"ל בס"ד, כל חכם גדול בדורו נקרא בשם "כהן", שהוא לשון חשיבות, כמו [שמואל-ב ח, יח]: "ובני דוד כהנים", וכן [שמואל-ב כ, כו]: "עירה היאירי היה כהן לדוד". ועוד, כי עסק החכם הוא בתורה שהוא במקום עבודה שעוסק הכהן. וידוע, יש תורה ומצוות שיעשה האדם ואין להם כח לעלות למקום עליון לפעול התיקון שלהם מחמת חולשתם, אך אם יצטרפו עם תורה ומצוות של אדם גדול מעלה אותם עמו, כספינה של אש המושכת עמה ספינה פשוטה, וכיון שמעלה אותם יהיה לו

שאם זכה אדם — יהיה משמעות "מעל" לשון עליה ועליון, כמו [שמות כ, ד]: "בשמים ממעל", ואם לא זכה — יהיו לשון מעילה. וזה שאמר "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל" — ראשי תיבות מוח עין לב, [ש]עשו אותם מעילה "בה", "ואשמה הנפש ההיא" — שלא החטיאו אחרים אלא רק חטאו בעצמם, הנה זאת תקנתם: תחילת הכל "והתוודו את חטאתם אשר עשו", אך לא יספיק וידוי-פה משפה ולחוץ בלתי צירוף המחשבה, אלא צריך "והשיב את אשמו בראשו" — במחשבה שבראשו, "וחמישיתו" — הם חמשה חלקים של נפש רוח נשמה חיה יחידה שיש בנפש וברוח ובנשמה, דאין לך נפש שאינה כלולה מן נפש רוח נשמה חיה יחידה. "יוסף עליו" — לא מבעיא לתקן הפגם שעשה בהם, אלא עוד יוסף בהם זיוה ואורה. וכיון שנטהרת הנפש או הרוח או הנשמה בכל חמשה חלקיה, אז "ונתן לאשר אשם לו", שיוכל בכל לילה לתת נפש רוח נשמה שלו להשם יתברך — שאשם לו — בתורת פקדון, בסוד [תהלים לא, ו] "בידך אפקיד רוחי", ולא יבוש להפקיד, כי הוא מפקיד נפש טהורה ונקיה ואינה פגומה ומלוכלכת.

או יובן בס"ד "למעול מעל בה" — "מעל" ראשי תיבות מאכל עושר לבוש, כמו שכתב הרב "עוללות אפרים" ז"ל [חלק ב עמוד ו מאמר נה] על פסוק [קהלת י, טו] "עמל הכסילים תִּיגָעֶנּוּ", כמו שעולה אל הר גבוה, אם יהיה כבד בשלש אלה, שהם: עושר בחיקו ומאכל רב בבטנו ולבושו הרבה על גופו, יעכבו

חלק בתיקון הנעשה בהם ויקבל שכר על זה. וזה שאמר "וכל תרומה" — הוא עסק התורה המכונה בשם "תרומה", כמו שכתב רבינו בעל הטורים: "תרומה" — תורה מ'. וגם "לכל קדשי בני ישראל" — הם המצוות, "אשר יקריבו לכהן" — הוא החכם הגדול שבדור, להעלותם על ידו, אז "לו יהיה" חלק ושכר בתיקון שלהם.

וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיוּ אִישׁ אִשֶּׁר יִתֵּן לִכְהֵן לֹא יִהְיֶה. [במדבר ה, יז] נ"ל בס"ד, כל משפיע הוא נקרא זָכָר שהוא בסוד וא"ו, וכל נשפע הוא נקבה שהיא בסוד ה"א. וזה שאמר "ואיש את קודשיו" — הם תורה ומצוות שלו, שאינו צריך סיוע ועזר מזולתו להעלותם לו, אלא כחו לבדו הוא עם קדושיו, אז זה "לו יהיו" — קרי בה יהי וא"ו, שהוא זכר. אבל "איש אשר יתן לכהן" — שקדושיו חלושים, וצריך ליתן לכהן — הוא גדול הדור — להעלותם עמו כנזכר לעיל, הנה זה "לו יהיה" — קרי בה יהי ה"א, שהיא נקבה, נשפע מאחרים. ובזה יובן מה שאמר התנא רבי מאיר [אבות ו, א]: כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה. שיצטרפו עמו תורה ומצוות של אחרים, ואז יהיה לו חלק ושכר טוב בכולם.

אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל. [במדבר ה, יח] הדקדוקים ידועים, כפל "איש איש", וגם תיבת "בו" יתרה. ונ"ל בס"ד, בישראל כתיב [ויקרא יט, ב]: "קדושים תהיו", לכן האיש נקרא בתואר "קדוש" והאשה בתואר "קדושה", ואם חטאו בזנות יסתלק אות

וא"ו מן "קדוש" שיש לאיש ומן "קדושה" שיש לאשה, ונקראים "קדש" ו"קדשה", שהם תוארים של המנאפים — "לא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל" [דברים כג, יח]. ולכן הזנות מביא לידי עניות, כי מידה כנגד מידה, הם סילקו אות וא"ו מן [ה]תוארִים שלהם, כן יסתלק וא"ו מן "הון" וישאר "הן", ואמרו רז"ל [תנחומא פרשת בראשית סימן ח]: אין 'הן' אלא לשון מיתה, דכתיב [דברים לא, יד]: "הן קרכו ימיך למות". ועני חשוב כמת [נדרים סד ע"ב]. ולכן, ישראל שגדרו עצמם מן הערוה במצרים, כתיב בהו [יחזקאל טז, י]: "ואחבשך בשש", שהוא וא"ו שמספרו שש, שיהיה הזכר "קדוש" והנקבה "קדושה" בווי"ן שלהם.

וּבִזְהָ פִּירְשְׁתִּי בַּסֵּד הַטֶּעַם כִּי בִשְׁמוֹ שֶׁל דוּד נִרְגַּשׁ הוּא וְא"ו בַּמִּבְטָא, וְלֹא כְמוֹ ווִי"ן דְּשֵׁאֵר שְׁמוֹת — יַעֲקֹב אַהֲרֹן יוֹסֵף רֵאוּבֵן שִׁמְעוֹן יְהוּדָה זְבוּלֹן, וְהֵינּוּ לְהוֹרוֹת כִּי הוּא לֹא חָטָא בְּבֵת שֶׁבַע. וּבִזְהָ פִּירְשְׁתִּי מֵהָ שֶׁאִמֵּר הַכָּתוּב [תהלים מא, ו]: "אוֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מִתִּי יָמוּת וְאִבְדִּי שְׁמוֹ", כִּי אוֹיְבָיו מִרְנָנִים שֶׁחָטָא בְּבֵת שֶׁבַע, אֵךְ הוֹרֵאת שְׁמוֹ הַטּוֹב הוּא לִסְכִּין בְּעֵינֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְגַּשׁ הוּא וְא"ו בַּמִּבְטָא בִּשְׁמוֹ, וְזֶה יוֹרָה סִימָן טוֹב עָלָיו שֶׁלֹּא חָטָא בְּזָנוּת שְׁפּוּגִים הוּא וְא"ו. וְלִכְּנֵן מִצָּפִים מִתִּי יָמוּת, רּוֹצֵה לּוֹמֵר יַעֲנִי, שֶׁהַעֲנִיּוֹת הֵיא סִימָן לְזָנוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [משלי ו, כו]: "כִּי בַעַד אִשָּׁה זֹנוּהָ עַד כִּכְכֹּר לַחֵם", וְאִזּוֹ יֹאבֵד הַסִּימָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּשְׁמוֹ.

וְהִנֵּה רִז"ל [סוטה כח ע"א] אמרו: אם האיש מנוקה מעוון, המים בודקין

את אשתו. ולזה כפל "איש איש", רוצה לומר, איש שהוא נחשב איש, שהוא צדיק שנקרא בתואר איש, כי תואר "איש" נקרא על צדיק, דכתיב [בראשית ו, ט]: "נח איש צדיק", וגם הוא לשון חשיבות, כמו: "איש ירושלים" [אבות א, ד], "אישן" [כהן גדול] [יומא א, ג]. "כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" — "בו" רוצה לומר בוא"ו, שמעלה באות וא"ו מעל, שסילקה אותו מן תואר "קדושה" ונעשית "קדשה".

או יובן בס"ד, כל איש ואשתו שנשאו זה את זה בעולם-הזה, הנה תחילה היה זיווג לנשמותיהם בעולם הנשמות, וכל נשמה כשתבא לעולם-הזה ישאר שורש שלה למעלה. ועל כן, האשה שזינתה תחת בעלה, מעלה בבעלה שתי מעילות: אחת בעולם הנשמות שנשארו השרשים שלהם שם, ואחת בעולם-הזה התחתון. וזה שאמר "איש איש" בכפל, שהוא ישנו בעולם הנשמות ובעולם התחתון, "כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" — שתי מעילות, בעולם הנשמות ובעולם התחתון.

או יובן בס"ד לפרש כפל "ומעלה בו מעל", ועוד המשך הכתובים הבאים אחרי-זה, והוא, דאיתא במדרש רבה [במדבר רבה ט, ט]: מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו, והיתה האחת נשואה בעיר אחרת, ביקש בעלה של אחת מהן לקנאות לה ולהשקותה מים המרים בירושלים, והלכה לאותה העיר שהיתה אחותה הטהורה נשואה שם, (כי היתה העיר על דרכם), אמרה לה: מה ראית

לבוא לכאן? אמרה לה: בעלי רוצה להשקות אותי מים המרים ואני טמאה. אמרה לה אחותה: אני הולכת תחתין ושותה. אמרה לה: לכי ועשי כן. מה עשתה? — לבשה בגדי אחותה והלכה ושתתה מים המרים, ונמצאת טהורה. חזרה לביתה, יצאה אחותה שזינתה לקראתה, וחבקו ונשקו זו לזו, כיון שנשקו זו לזו הריחה במים המרים ומיד מתה. לקיים מה שנאמר [קהלת ח, ח]: "אין אדם שליט ברוח" וכו'. עד כאן. והנה, בא הכתוב לרמוז לפי דרכו, גם אם יעשו מעשה כזה לרמות, לא תנצל הטמאה. וזה שאמר "איש איש כי תשטה אשתו, ומעלה בו מעל" — שתי מעילות: האחת שזינתה תחתיו, והשני שצחקה בו ורימתה אותו שנשמטה מידו ולא שתתה מי סוטה. ומפרש הכתוב לשתי מעילות אלו, ואמר: "ושכב איש אותה שכבת זרע ... ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה", זו מעילה אחת. והשנית, "והיא לא נתפשה" ביד בעלה, כשעלה להשקותה ברחץ מידו בערמה ובאה אחרת כדמותה במקומה. הנה על זה סיים הכתוב [פסוק כז] ואמר: "והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באשה" — רוצה לומר שתי מעילות, כאמור לעיל. הנה זאת לא תמלט ולא תנצל, אלא סוף דבר "ובאו בה המים המאירים למרים, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, והיתה האשה לאלה", אף-על-פי שהיא עודנה "בקרב עמה", שלא נכנסה לירושלים ולא עמדה לפני הכהן אלא נשארה יושבת בקרב עמה בעיר אחרת, וכמו ההיא עובדא דשתי אחיות, דיעשה הקב"ה סיבה שתריח בריח המים המרים על-ידי חיבוק

טהורה היא, שתשתה ותתאמת שהיא טהורה? לזה אמר "כי מנחת קנאות היא" — פירוש: מנחה זו מביא אותה הבעל שהוא חושדה שהיא טמאה, לכך יביא אותה בדברים שהם מנחת זכרון מזכרת עוון, שהם מורים על עוון שלה, כפי החשד שהוא חושד בה.

וה

וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּיִּם. [במדבר ה, יז] נ"ל בס"ד, הטעם לנתינת העפר, כי העפר לקח מקום המים, דטבע העולם — המים צפים על העפר, אך בארץ הלזו נעשה העפר למעלה מן המים של התהום, נמצא לקח מקום המים, והוה ליה כאילו חמס מקומם. ולכן, זו שזינתה עם אחר חמסה מקום בעלה, שהביאה עליה גוית איש זר במקום גוית בעלה, לכך יתן עפר אל תוך המים, מזכרת לזה. או יובן בס"ד, מספר עפר ומספר מים ביחד עולים מספר תם או מספר מת. וזאת האשה עתה עומד גופה בספק עד שתשתה אלו המים שמעורב בהם העפר, ואז אם היא טהורה יהיה גופה תם, דאם עקר — יוליד, ואם מוליד שחורים — יוליד לבנים, ואם נקבות — זכרים, באופן שיהיה תם ושלם מן חסרונות שהיו בו, אך אם היא טמאה יהיה גופה מת, דצבתה בטנה ונפלה יריכה. או יובן בס"ד, אותיות עפר עם אותיות מים יהיה מהם צירוף עף מרים, דאלו מים המרים יהיה להם כח חזק שהוא עף מבטן לבטן, כמו שאמרו במדרש באותם שתי אחיות, וכנזכר לעיל. גם רמז לה בנתינת העפר מקרקע המשכן, שלא תתנצל לומר בריאת האדם מן העפר גרמה לו תאוה

ונישוק, ויכנסו בה מים המרים שם בהיותה בקרב עמה.

וְהֵבִיֵּא אֶת קִרְבָּנָהּ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה. [במדבר ה, טז] רז"ל

[במדבר רבה ט, יג] אמרו טעם לעשירית: מפני שבניאוף עוברת על כל עשרת הדברות. ונ"ל בס"ד עוד טעם לעשירית, כי האשה בהיותה טהורה מקבלת השפעה מן אות יו"ד אשר בקרב 'איש' שהיא אות מן השם ברוך-הוא, וכאשר זינתה סילקה ממנה השפעת היו"ד שמספרה עשרה, לכך מביא עשירית האיפה. וגם שיהיה קמח שעורים — רז"ל [שם] אמרו טעם לזה: היא עשתה מעשה בהמה, לכך קרבנה מאכל בהמה. ונ"ל בס"ד עוד טעם, כי החטים נפרדת קליפתם בדישה, אך השעורים תשאר הקליפה בהם, והזונה הקליפה דבוקה בה, לכן יביא קמח שעורים. "ולא יצוק עליו שמן" — כי השמן יוצא ממנו אור, וזו מעשיה במחשך. גם השמן הוא צף על כל המשקין, וזו אם היתה כשרה היתה ראויה [להיות] עטרה לבעלה, כמו שכתוב [משלי יב, ד]: "אשת חיל עטרת בעלה", ועתה שזינתה נסתלקה מתואר העטרה. "ולא יתן עליו לבונה" — כי הלבונה רומזת לאור-מקיף, כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל ["שער הכוונות" דף יג ע"ג] בסוד לבונה זכה אשר באחד עשר סמני הקטורת. וזו עשתה מעשה נחש שאין לה אור-מקיף, בסוד [בראשית ג, א]: "והנחש היה ערום". גם עוד, שבאשה כשרה כתיב [ירמיה לא, כא]: "נקבה תסובב גבר", וזו חסרה ממעלה זו. ואם תאמר, כל רמזים אלו אתה עושה אותם לה לרעה, ודילמא אשה

של הזנות שגברה בו, לכן מביא לה מן עפר המשכן שהוא מקום קדוש, לומר, הקב"ה בראו מן עפר קדוש שלא יסבב לו תאוה רעה חס ושלום.

וַפָּרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה. [במדבר ה, יח] נ"ל בס"ד הטעם, כי לכל שער ברא הקב"ה גומה אחת לינק ממנה, ואם שתי שערות בגומה אחת — מחשיך אור עיניו של אדם [בבא בתרא טז ע"א]. וזו שזינתה, עשתה שתי פתילות נכנסים בנר אחד, שהוא של בעלה ושל הנואף. וזה הטעם שנסמכה פרשת סוטה לתגלחת שער הנזיר, שיש לה ללמוד מן השער מוסר לענין ניאוף.

כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם. [במדבר ו, כג] נ"ל בס"ד, החסד נקרא "אור", כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל [עץ חיים שער לח פרק ז] על חמש "אור" האמורים בפרשת בראשית. גם החסד נקרא "מור", וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל ["שער הכוונות" דף יג ע"ג] בסוד מור וקציעה. גם ידוע מה שכתוב בזוהר הקדוש [ח"ג דף קלג ע"ב] ובדברי רבינו האר"י ז"ל [עץ חיים שם, ושער מה פרק ב] שהכהנים אחוזים בחסד. ובזה יובן הטעם דדרשו רז"ל: אור על כהנים, כמו שכתוב במדרש רבא (פרשת נשא) [במדבר ו, כה]: "יאר ה' פניו אליך" — זה אור תורה. דבר אחר: אור כהנים, שמאירים את המזבח, שנאמר [מלאכי א, י]: "ולא תאירו מִזְבְּחֵי חָנָם". והיינו, כי החסד נקרא "אור" והכהנים הם בחסד. ובזה מובן הטעם שנמסרה הברכה של ישראל בידם, שהם יהיו מברכים אותם, כי ידוע

שהברכה היא מסטרא דחסד, לכן אמר יצחק אבינו ע"ה ליעקב אבינו ע"ה [בראשית כח, ד]: "ויתן לך את ברכת אברהם", שהוא סוד החסד. והנה, תיבת "אור" הראשון הכתוב בתורה — שהוא החסד הראשון — הוא תיבה כ"ה, והוא מה שכתוב [בראשית א, ג]: "יהי אור". וזה שאמר "כה" — הוא החסד הנקרא "אור" הראשון שבתורה שהוא תיבת כ"ה, ממנו "תברכו את בני ישראל". והטעם שנמסרה הברכה בידם, מפני כי "אמור להם" — א' מור, פירוש: חסד הראשון הוא להם, דאחוזים בו.

וְעוֹד נ"ל בס"ד הטעם שהוצרכו התפילות, והלא הקב"ה יודע חסרון האדם יותר ממה שהאדם יודע בעצמו, ולמה יצטרך להתפלל? אך הטעם, כי לכל שפע צריך צינורות וכלים, והם נעשים מאותיות התפילה, כי כל אותיות הם סוד כלים כנודע, וזה צריך האדם להביאם ממנו, כי הדרך — עני המבקש תבשיל מבעל-הבית לא יאמר לו שיתן לו כלי ותבשיל, אלא יביא כלי מאצלו ויניח לו בו תבשיל. וכן השפע שמקבל האדם מהקב"ה בתורת צדקה, צריך שיביא כלים ויניח לו בתוכם השפע. מיהו, מזדמן שהעני נושא חן בעיני בעל-הבית שיתן לו גם את הכלי, וגם בנמשל יזדמן נשיאות חן כזו אצל ישראל, דכתיב [ישעיה סה, כד]: "והיה טרם יקראו ואני אענה". נמצא, נותן להם שפע טרם שיביאו הכלים הנעשים מכח דבורי התפילה. אך על הרוב צריכין הם להכין הכלים, לכך יתפללו קודם, כדי שיתהווה צינורות

וכלים מן אותיות התפילה. ולכן הקב"ה יתאווה לתפילתם של צדיקים, כדי שירבו הכלים וממילא יתרבה השפע בכל העולמות, דהא כתיב [מלכים ב ד, ו]: "ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמוד השמן". ובריבוי הכלים נתרבה השמן.

וזהו הטעם שהוצרכו הכהנים לברך את ישראל בכל יום, כדי שיעשו בברכתם כלים מן אותיות היקרים האלה של הברכה, ועתה לא יבושו הכהנים בלקחם מישראל מתנות כהונה, שנחשב כאילו הם לוקחים בחינם בתורת צדקה, דאין זה צדקה אלא לוקחים שכר הכלים אשר עשו לישראל לצורך קבלת השפע של ברכות יקרות אלו, כי אלו הכלים נעשים מן אמירה שלהם, וזו האמירה היא שלהם, שלא יוכל איש ישראל לעמוד על הדוכן ולומר אותה. וזה שאמר "כה תברכו את בני ישראל". ואם תאמר, הכהנים מברכים אותם בברכה כללית זאת, ולהם [בעצמם] אין שדות וכרמים ונחלה בארץ כדי שיתעשרו, ורק הם לוקחים מתנות כהונה מיד ישראל כאדם שלוקח צדקה מאחרים. לזה אמר "אמור להם" — הנה אמירה זו שממנה מתהווים הכלים היא רק להם, ואם כן מה שלוקחים מתנות כהונה הוא שכר הכלים ואינו צדקה ומתנת חינם.

יְבָרְכֶךָ יי וישמרך. [במדבר ו, כד] אמרו רז"ל [במדבר רבה יא, ה]: "יברכך ה' בנכסיו, וישמרך בגופך. נ"ל בס"ד על-פי מה שאמרו בגמרא דנידה [לא ע"א]: "אודך ה' כי אנפת בך" [ישעיה יב, א], במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהם

ולא נכנס לספינה והלכה לה, התחיל מחרף ומגדף על מזלו, לאחר זמן שמע שטבעה הספינה בים התחיל מודה ומשבח, נמצא יש ניצול מהפסד ממונו על-ידי סיבה שנזוק בגופו, כאותו האיש שנתחב מסמר ברגלו ולא ירד לספינה. אך ברצות ה' דרכי איש, יצילהו מהפסד ממונו ואף-על-פי שלא יהיה נזק בגופו. ובזה יובן בס"ד הכתוב [משלי ג, כו]: "כי ה' יהיה בכסלך, ושמר רגלך מלכד", שלא יעשה לך כאותו האיש שנתחב מסמר ברגליו ובזה ניצול ממונו. וזה שאמר "יברכך ה'" בנכסיו, ולא תהיה הברכה על-ידי נזק גופך כאותו האיש. אלא "וישמרך" בגופך.

עוד אמרו רז"ל [במדבר רבה יא, ה]: "יברכך ה'" בממון, "וישמרך" מן המזיקין. נ"ל בס"ד, דאמרו רז"ל [נידה לא ע"ב]: "זכר" — זה כר, 'נקבה' — נקיי בה, שיהיה נקי מנכסיו, שאם יהיו לו בנות הרבה יכלה ממנו בנדוניה שלהם. וכתב רבינו חיד"א ז"ל [חומת אנך ריש ספר שופטים; "כסא רחמים" מסכת כלה פרק א; "פתח עינים" גידה לא ע"ב]: "לכן זכר גימטריא ברכה, נקבה גימטריא נזק. וזה שאמר "יברכך ה'" בממון, "וישמרך" מן המזיקין. שלא תוליד נקבות הרבה שיכלו הממון שלך, כי נקבה מספר נזק.

יֵאָר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ ויִחַנֶּךָ. [במדבר ו, כה] אמרו רז"ל [במדבר רבה יא, ו]: יִחַנֶּךָ במשאלותיך, וכן הוא אומר [ישעיה ל, יט]: "חֲנוּן יִחַנֶּךָ לְקוֹל זַעֲקָךָ". נ"ל בס"ד, על-פי מה שכתבו המפרשים ז"ל בפסוק [תהלים כא, ג]: "תאות לבו נתת לו, וארשת שפתיו בל מנעת סלה", והיינו,

או יובן בס"ד, על-דרך שאמרו: המתפלל בכוונה וקדושת המחשבה, זוכה למשוך בתפילתו כמה תפילות הנחשלים של אחרים. וכיוצא בזה אמרו רז"ל [בראשית רבה נג, ח]: נפקדה שרה — נפקדו כמה עקרות עמה, נפקדה רבקה בתפילת יצחק — נפקדו כמה עקרות, כי הקב"ה שמע עם תפילת יצחק גם לתפילות אחרים שלא היו ראויים להתקבל מצדם. ובזה פירשתי בס"ד [משלי טז, כג]: "לב חכם ישכיל פיהו" — שמתפלל, "ועל שפתיו יוסיף לקח" — תפילות של אחרים, להעלותם למעלה. וזהו "יחנך במשאלותיך", שיתן לך חנינה למשוך ולעלות תפילות של אחרים גם כן, שנאמר "חנן יחנך לקול זעקך", כפל, לך ולאחרים.

יֵשָׁא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיֵשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם.
[במדבר ו, כו] נ"ל בס"ד, ואקדים תחילה מה שפירשתי בס"ד מאמר רז"ל באבות דרבי נתן (פרק כ"ח): כל המרבה מעשים טובים — משים שלום בגופו. והוא תמוה, מאי משמעות "בגופו" דנקיט גבי שלום. ופירשתי בס"ד, דהאדם מצוייר אותיות שלום בגופו, כיצד? — שלשה קוי החוטם דוגמת ש', והפה צורת מ"ם סתומה כשהוא פתוח, והלשון וא"ו, ונשאר הלמ"ד — וזה יהיה ציורו כשאדם פושט ידו לחוץ וזוקף זרועו בלבד יהיה הגוף בציור זה ל', שהוא ציור ל', הרי נשלם בו אותיות "שלום". מיהו, ציורים של אותיות שמ"ו הם קבועים, אבל הציור של ל' לא יהיה אלא אם כן יזקוף זרועו למעלה, אבל אם ישלשל ידיו למטה בטל הציור. וידוע דהמעשים יתייחסו לידים,

יש אדם רוצה לקנות בית לדירה, והוא מבקש מהקב"ה שיתן לו אלף דינרים, אך באמת אין לו צורך באלף דינרים [אלא] (ו)הוא רוצה אותם בשביל לקנות בהם בית, בלבו מבקש הבית ובשפתיו אמר שירצה לתת לו אלף דינרים, ואם הקב"ה זימן לו בית אין צריך ליתן לו גם האלף דינרים. אך ברצות ה' דרכי איש, אף-על-פי שנתן לו הבית, עם-כל-זה האלף דינרים שביקש בשפתיו גם כן יתן לו, ולזה אמר "תאות לכו נתת לו" — הוא הבית שמתאוה בלבו אליו, ועם-כל-זה "ארשת שפתיו" — שביקש האלף דינרים — "בל מנעת". עד כאן דבריהם. ובזה פירשתי בס"ד הכתוב [משלי טז, כג]: "לב חכם ישכיל פיהו, ועל שפתיו יוסף לקח", דודאי טובה כפולה כזו שיתן לו תאות לכו וגם ארשת שפתיו, לא יתן השם יתברך להמתפלל בלי כוונת הלב, אלא רק להמתפלל בכוונה, דאז מידה כנגד מידה יתן לו טובה כפולה, מה שהתאוה בלב ומה שהוציא בפה, וזה שאמר "לב חכם ישכיל פיהו" — שמשים לכו על דברים שמוציא בפיו, שהוא מתפלל בכוונה, אז זה זוכה ד"על שפתיו יוסף לקח" — שיקח טובה כפולה, תאות לכו וארשת שפתיו. והנה, טובה כפולה כזו היא דרך חנינה, לזה אמר "יאר ה' פניו אליך" על אשר אתה שלם במעשה ודיבור וכוונה ומחשבה, שהם כנגד ארבע אותיות השם, ועל-ידי-כן תזכה "יחנך" במשאלותיך, יתן לך דרך חנינה שהיא טובה כפולה, תאות הלב וארשת שפתים. ולזה מביא המדרש פסוק "חנן יחנך לקול זעקך", חנינה כפולה, ללב ולשפתים.

על פסוק [תהלים קנ, ו] "כל הנשמה תהלל יה". אך [אם] יזכה האדם להשראת שכינה עליו, לא תגעל הנפש את הגוף, כי קרובה אל אור השכינה השורה עליו. ולזה אמר "ונתתי משכני בתוכם", ועל-ידי-כן "לא תגעל נפשי אתכם", רוצה לומר, הנפש אשר בקרבכם לא תגעל הגוף שלכם. עיין שם. וידוע, כי העושה מצוות בשלימות הארבעה חלקים, שהם: מעשה ודיבור וכוונה ומחשבה, שהם כנגד ארבע מילואים של ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, ממשיך לעצמו הארה מן ארבע מילואים של ע"ב [יו"ד ה"י ו"ו ה"י] ס"ג [יו"ד ה"י וא"ו ה"י] מ"ה [יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה], שהם עולים קכ"ח, שהם מ"ו ול"ז וי"ט וכ"ו סך הכל קכ"ח, והאדם עצמו יש בו רמ"ח איברים כנגד רמ"ח, וכשיבא לו הארת קכ"ח הנזכרים נשלם בו מספר שלום. ובזה יובן מאמר הנזכר: כל המרבה מעשים טובים — "מרבה" דייקא, שעושה אותם בשלימות הדיבור והכוונה והמחשבה, אז משים שלום בגופו, שנעשו רמ"ח איבריו מרכבה להארת ארבע מילואים הנזכרים, ובזה נעשה מספר שלום בגופו, וגם נעשה שלום ממש בין הגוף ובין הנפש. וזה שאמר "ישא ה' פניו אליך" — "פניו" לשון פנימיות, הם המילואים הנזכרים שהם פנימיות אותיות הפשוט שעולים קכ"ח. "אליך" — אתה שיש בך רמ"ח איברים. ובזה "ישם לך שלום" — מספר [שלום], וגם שלום ממש, שיהיה שלום בין הנפש ובין הגוף.

ואם האדם מכוין במעשיו שמתייחסים ליד לשם שמים לתקן בעולמות העליונים, אז יהיה הציור של יד כזה ל', שהזרוע זקוף למעלה, כלומר הוא עושה המעשה לשם שמים לתיקון העולמות העליונים, אבל אם כוונתו במעשים טובים בשביל טובת החומר המתייחס לארץ התחתונה, הנה זה לא יהיה בו ציור ל', כי ידו משתלשלת למטה בעבור הגוף המתייחס לארץ, ולא בעבור הנפש המתייחס לשמים. ואם כן, זה מעשיו הטובים יהיו בעשיה ולא יעלו למעלה לעולם הכוונה והמחשבה. ולזה אמר "כל המרבה מעשים טובים", "מרבה" — שמכוין ומחשב בהם לשם שמים לתיקון הנפש ועולמות העליונים. הנה זה "עושה שלום בגופו" — שמשלים ציור אותיות "שלום" בגופו. וידוע כי המעשה כנגד אות ה"א שבשם, והדיבור ו', והכוונה ה"א ראשונה, והמחשבה יו"ד שבשם. וזה שאמר "ישא ה' פניו אליך" — כי נמצאים אתך המעשה והדיבור והכוונה והמחשבה, שהם כנגד אותיות השם בשלימות, אז "ישם לך שלום" — כי בזה אתה עושה ציור אותיות "שלום" בגוף שלך.

ובאופן אחר נ"ל בס"ד, על-פי מה שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל בפסוק [ויקרא כו, יד]: "ונתתי משכני בתוכם, ולא תגעל נפשי אתכם", כי באדם אין שלום בין הגוף והנפש, שתמצה כל רגע לעלות למעלה להתקרב למדור השכינה ובעל-כרח יושבת בגוף, כמו שאמרו חז"ל [ילקוט שמעוני תהלים פרק קנ, רמז תתפט]

פרשת בהעלותך

בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֶּרֶת אֶל מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֶה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת. [במדבר ח, ב] נ"ל בס"ד, דאמרו רז"ל [בראשית רבה מז, ו; קהילת יעקב ערך "רגל"]: האבות ודוד המלך ע"ה הם ארבעה רגלי כסא המרכבה, וזכותם חופף על ישראל בארבעה רגלים, כנודע. והנה, סוף שמות אברהם יצחק ישראל דוד הוא מקל"ד שהוא מספר שם קדוש המסוגל להצלחה, שהוא כס"ה בפ"ז, והוא אותיות כסף זהב, ובו יצאו ממצרים כמו שכתב רבינו מה"ר שמשון מאוסטרפולי ז"ל [בספר "ליקוטי שושנים"] בפסוק [תהלים קה, לז]: "ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל". וכתבתי בס"ד במקום אחר [אדרת אליהו הפטרת שמות; "בן יהוידע" מגילה כז ע"ב; נדרים ע ע"ב; "מלאך הברית" בראשית ל, כד (עמוד 81 במהדורתנו), ועוד] בשם המקובלים ז"ל, ששם זה מסוגל להצלחה, ובזה מובן רמז הכתוב [יחזקאל טז, יג]: "ותעדי זהב וכסף וכו' ותצלחי למלוכה", וכתבתי דלכן האבות נתברכו באותיות "כל", כמ"ש "בכל" "מכל" "כל", כי אותיות "כל" במילואם כ"ף למ"ד עולה קע"ד כמנין שם ההצלחה הנזכר [כס"ה בפ"ז] שעולה קע"ד. ובזה פירשתי בס"ד רמז הכתוב [בראשית ל, מ]: "והכשבים הפריד יעקב, ויתן פני הצאן אל עֶקֶד, וכל חום בצאן לבן" — פירוש: נתן הצאן שלו אל עֶקֶד, הוא שם הצלחה הנזכר. אך "כל חום" — רמז לגבורה ודין, המשיכם בצאן לבן. ולפי זה נמצא

שם הקדוש הנזכר המסוגל להצלחה רמוז בסוף שמות ארבעה רגלי כסא המרכבה, שהם אברהם יצחק ישראל דוד, שבזכותם ימשך שפע משם הנזכר אל כל שבטי ישראל שהם ארבעה רגלים. והנה, קודם אותיות 'מנרה' יש אותיות למק"ד שהם אותיות מקל"ד הנזכר בסופי שמות האבות ודוד, שבהם רמוז השם הנזכר. וידוע שנשמות ישראל נמשכו ונולדו מן שבע ספירות הבנין, שהם חג"ת נהי"מ [=חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות] הנקראים "שבעה נרות". וזה שאמר "בהעלותך את הנרות" — רמז לנשמות ישראל, כי הנשמה מכונית בשם "נר" והספירה גם כן נקראת "נר". "אל מול פני המנורה" — "פני" רוצה לומר קודם, רמז לשם ההצלחה הנזכר הרמוז קודם אותיות 'מנרה'. "יאירו שבעת הנרות" — הם נשמת ישראל הבאים משבע ספירות הבנין.

ועוד נ"ל בס"ד, דידוע הטבת הנרות בכל יום אינו עושה הכל בבת אחת, אלא מטיב חמש נרות בלבד ועוסק בעבודה אחרת, ואחרי-זה מטיב השתים, וכנזכר בברייתא [יומא לג ע"א] דאביי הוה מסדר סדר המערכה. וזה שאמר "בהעלותך את הנרות" — "ב' ה' עלותך את הנרות". וטעם שתי חלוקות אלו, כנגד תורה שבכתב: שהיא חמשה ספרים, ויש בה עוד חלוקה של שתיים, כי "בנסוע הארון" [במדבר י, לה] הוא ספר

היא בהשוואה אחת, ועל-ידי-כן נחשב כאילו קיים התורה כמאמרה, וזה שאמר "כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה" — זאת חוקת התורה.

עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כָּסָף. [במדבר י, ב] נ"ל בס"ד, רמז לתורה שבכתב ותורה שבעל-פה שעסקם בקול, [ש]יהיו "כסף" — לשון תאווה. "מקשה תעשה אותם" — שלא יהיה סתירה מזה לזה, ולכן תורה שבכתב שבעה ספרים ושבעל-פה ששה סדרים כמנין אחד. "והיו לך למקרא העדה" — לשון עדי, רמז לבירור ניצוצות קדושה. "ולמסע את המחנות" — קיבוץ גליות, מחנות ישראל. "ותקעו" ישראל "בהם" — שיתמידו בלימודם בשתי תורות בקבע. "ונועדו אליך כל העדה אל פתח אוהל מועד" — שלעתיד יבואו כל ישראל ללמוד תורה מפי משה רבינו ע"ה, ואליהו זכור לטוב יהיה מתורגמן, כמו שאמרו רז"ל [זוהר ח"ג דף כז ע"ב; שער הגלגולים הקדמה לו].

או יובן בס"ד, "ותקעו בהן" — כי "הן" כינוי למיתה ועניות, ואם תניח ב"הן" אות וא"ו יהיה הון, וזה הצירוף של הון יהיה על-ידי התורה שמכניית בשם "דעת", וזה שאמר [משלי כד, ז]: "ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר". ולזה אמר "ותקעו בהן" — קרי בה ותקע וא"ו בהן, שיהיה הון על-ידי התורה שהיא דעת. "ונועדו אליך כל העדה" — שבכל דור תאיר נשמת משה רבינו ע"ה בישראל, "ונועדו" לשון עדי וקישוט. או רוצה לומר, יקחו עדיים ממך בכל שבת,

בפני עצמו [שבת קטז ע"א]. ולזה אמר "אל מול פני המנורה" — היא התורה שמכניית בשם מנורה, "יאירו שבעת הנרות" שבהיכל. או טעם לשתי חלוקות אלו ה' וב', כי חמשה החסדים הם: חמשה בסוד התפשטות, שהם חג"ת ונ"ה [=חסד גבורה תפארת ונצח הוד], וב' הם בסוד כללות, [ש]הם יסוד ומלכות.

וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה הָעֵלָה נִרְתִּיחָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יי אֶת מֹשֶׁה. [במדבר ח, ג] נ"ל בס"ד הכוונה, אף-על-גב דצווי היה לאהרן בעת צווי המשכן, שהוא כמה חודשים קודם שהדליק אהרן, כי התחיל להדליק בראש חודש ניסן וכבר המשכן נגמר בכ"ה בכסליו, עם-כל-זה, כיון שהיה אהרן הכהן ע"ה משתוקק מעת הציווי: אימתי תגיע מצוה זו לידי ואקיימנה, נחשב לו שעשה המצוה הזאת מעת אשר צוה ה' את משה.

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְוָה. [במדבר ח, ד] נ"ל בס"ד, המנורה רומזת לתורה, ולא סגי תלמוד בלבד אלא צריך לקיימה במעשה, אבל חלק המעשה אינו טוב שיהיה בסוג נדר שאומר "הרי עלי" אלא בסוג נדבה שאומר "הרי זה". ולזה אמר "וזה מעשה המנורה" — "זה" דייקא. גם צריכה להיות מעשיה ולימודה "מקשה זהב" — בהשוואה, סוף לימוד כהתחלת לימוד, שלא יקוץ מחמת טורח. גם עוד תהיה שלימה בלב, הנרמז בסוף התורה בלמ"ד ד"ישראל" ובראש התורה בבי"ת ד"בראשית", וזהו "ירכה ופרחה" — "ירכה" זה למ"ד, "פרחה" זה בי"ת, כי הפרח הוא נראה בראשונה, דכל מקשה

כנודע בכוונת "ישמח משה במתנת חלקו" — שיחזיר להם עדים שפרקו בחורב, והוא סוד נשמה יתירה. וזהו "אל פתח אוהל מועד" — בערב שבת בין השמשות בקבלת שבת. "ואם באחת" — היא התורה שמכונית בשם "אחת", כמו שאמרו רז"ל נילקוט שמעוני בראשית פרק א, רמז ב, "יתקעו" — שיהיו אדוקים ותקועים בלימודה, אז "ונועדו אליך הנשיאים", הם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף שהם ראשי אלפי ישראל.

וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם. [במדבר י, ט] יש להקשות: הוה ליה למימר 'וכי תבא' ולא "תבואו" דקאי עליהם. עוד, הוה ליה למימר 'וכי תעשו מלחמה' או 'כי תהיה מלחמה'. ועוד, הוה ליה למימר 'וכי תבואו למלחמה', כי המלחמה היא פעולה. ונ"ל בס"ד, דמצינו שבירך יצחק אבינו ע"ה את עשו [בראשית כז, מ]: "ועל חרבך תחיה", ומצינו שאמר [בראשית כז, כב]: "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", וקבלו רז"ל [בראשית רבה סה, כ] שאמר הכי: כשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו. וקשה, והלא ברכת עשו בחרב ולמה נקיט "ידיים", הוה ליה למימר 'חרב'? ופירשתי בס"ד טעם נכון, דחרב לבדו בלא יד לא יעשה החרב פעולה שלו, וכמו שאמרו רז"ל במדרש [בראשית רבה ה, י] משל אחד על זה, והובא המשל שלהם בספר אחד בלשון מליצה, והוא: עגלה אחת מלאה קרדומות לטושות יצאה ועברה מבית החרש דרך היער, וכל זקני עצי היער עמדו מרעידים, ויאמרו איש אל אחיו: בא הקץ! בא הקץ עלינו! כי מי יתייצב עם חרשי משחית אלה אם

יקומו להכרית שם ושארית. ואך אלה אחת זקנה לא אבדה נצחה, ותאמר אל זקני היער: אל תערוצו, כי כל הימים אשר לא יבגד בנו אחד מאחינו לתת בית יד לקרדומות האלה, יפלא מאת הברזל עשות לנו דבר. עד כאן. וכן הנמשל, עשו ברכתו ושליטתו בחרב דוקא, אך לחרב צריך בית יד לתפוס בו החרב, וגם צריך שיהיה לגוף האדם גם כן יד שיתפוס בה, הרי צריך לפעולת החרב שתי ידיים, שהוא יד לאדם ויד לחרב. וברכת עשו נתפרש בה החרב דוקא והיא חסרה ידיים, והיינו דתלה תשלומין שלה — שהוא הידים של גוף האדם וגוף החרב — בקולו של יעקב, ולזה אמרו "כשהקול קול יעקב" — שתי קולות, בתורה שבכתב ותורה שבעל-פה — אז "אין הידים ידי עשו", שיהיה חסר שתי ידיים, אחת של גוף ההורג ואחת של גוף החרב, וכיון דחסרו שתי ידיים תתבטל פעולת החרב. ולזה אומרים בתפילת מוסף: "מפני היד שנשתלחה במקדשך" — כי היד נעשית מכח עוונות ישראל, שביטלו מעסק התורה, ובזה נתנו לאויב יד בגופו ויד בחרבו, ונמצא החרבן יתייחס ליד ולא לחרב, ואם יעסקו בתורה — לא יהיה ידיים לאויב, ובמה יעשה המלחמה?! והוא הדבר אשר דברה האלה הזקנה לעצי היער: כל הימים אשר לא יבגד בנו אחד מאחינו לתת בית יד לקרדומות אלו, יפלא מאת הברזל עשות לנו דבר. ונמצא, אם יבא האויב להלחם בישראל בחרב שבידו, נחשב כאילו ישראל עצמם הביאו את המלחמה של האויב בארצם, שהם נתנו ידיים לגופו ולחרבו להלחם בס, ולזה אמר "וכי

תבואו מלחמה בארצכם" — אתם המביאים את המלחמה, ולזה אמר [ישעיה מ, לא]: "וקוי ה' יחליפו כח" — שתי פעמים יד עולה "כח", יעבירו שתי "יד", מגוף האויב ומגוף החרב.

אמנם דקדק הכתוב לומר "תבואו מלחמה" ולא אמר 'למלחמה', ללמדנו בזה עוד ענין אחד, והוא, כי הסיבה דהעלה עליהם הכתוב כאילו הם הביאו המלחמה מחמת ביטול תורה שנתנו בזה יד לאויב, הנה באמת אי אפשר שיהיה ביטול תורה אצל ישראל לגמרי בשום זמן, כי ברית כרותה היא זו אשר לא תשכח מפי זרעו, וכנזכר בדברי רז"ל בגמרא [שבת קלח ע"ב], ורק הענין הוא, שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום — יהיה לימודם בתורה בקבע וגם בשובע, וכשאינן עושין רצונו של מקום — יהיה לימודם בתורה מעט מן המעט. והנה אמרתי בס"ד, לכך התורה נקראת "לחם", דכתיב [משלי ט, ה]: "לכו לחמו בלחמי", להורות שצריך לעסוק בה בקבע, כמו אכילת הלחם שהיא בקבע אצל האדם, ואין סעודה בלא לחם, וגם לעסוק בה הרבה לשובע, כמו שכתוב [ויקרא כו, ה]: "ואכלתם לחמכם לשובע". אמנם, יש דבר אחד בעולם שהוא הפך הלחם והוא המלח, דלחם בהיפוך אתוון מלח, וזה המלח אין אדם אוכלו לשובע אלא בתערובת, וגם רק מעט מן המעט, שאם ירבה קצת באיזה מאכל [יהיה] קץ בו, מה שאין כן הלחם אוכלו בלא תערובת במאכל אחר, וגם אוכל הרבה לשבעו ואינו קץ באכילתו.

וככה הוא הנהגת ישראל בעסק התורה, כשעושין רצונו של מקום — מתנהגים בה כמשפט הלחם, וכשאינן עושין רצונו של מקום — אין בטלין ממנה לגמרי, אלא מתנהגים בה כמשפט המלח, שנאכל על-ידי תערובת וגם שהוא דבר מועט, ומאחר שנוהגים בה כמשפט המלח, על כן סיבבו ביאת המלחמה בארצם. והיינו שנרמז מנהגם בתורה באותיות 'מלחמה' שהוא מלח מה, רוצה לומר, היתה התורה אצלם דוגמת מלח שהוא דבר מועט ומה, רוצה לומר מעט, כמו [שמות טז, ז]: "ונחנו מה", ולא היתה אצלם דוגמת לחם רב, ולזה אמר "וכי תבואו מלחמה בארצכם" ולא אמר 'למלחמה', והיינו רוצה לומר, וכי תבואו לפני ה' מלח מה ולא לחם רב, לכך תבואו מלחמה בארצכם. ואמר "והריעותם בחצוצרות" — רמז שיקראו בפרשת תוכחה [פרשת כי תבוא] שהם צ"ח קללות, ותועיל הקריאה לשברון הלב ואז יעשו תשובה בשברון לב ונזכרים לטובה, ולזה אמר "בחצוצרות" — צ"ח צרות, שהם צ"ח קללות של תוכחה. ובזה "נזכרתם לטובה לפני ה' אלהיכם" מחמת שברון הלב, ובזה "נושעתם מאויביכם".

נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֵתְּךָ אֲתָן לָכֶם לֶכָּה אֲתָנוּ וכו'.

[במדבר י, כט] נ"ל בס"ד, כיון דנתן הקב"ה לישראל את הארץ בסוג מתנה, כל הנותן — בעין יפה הוא נותן [ובא בתרא סה ע"א], לכן מלבד חשיבות הארץ שהיא זבת חלב ודבש, נתן להם בתים מלאים כל טוב. וזה שאמר "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן

[תהלים צ, יז]: "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו" דייקא, בסוד אור-מקיף, ובזה "מעשה ידינו כוננהו". ובזה יובן [משלי כד, כז]: "הִכֵּן בַחוּץ מִלֹּאכֶתֶךָ" — זה אור-מקיף שהוא מבחוץ, "וְעֵתְדָה בַשְּׂדֶה לָךְ" — בשדה חקל תפוחין קדישין, שהיא סוד הַשֶּׁעַר, כמו שכתוב [תהלים נא, יז]: "אדני שפתי תפתח".

או יובן בס"ד "לכה אתנו והטבנו לך" — דידוע [שער הכוונות צה ע"ב] כל נ"ו הוא גבורה, כי פ"ר דינים דמנצפ"ך מתחלקים לחמשה גבורות, וכל חלק עולה נ"ו. וזה שאמר "לכה אתנו" — לך ה"א את נ"ו, שיהיה צירוף הון, ובזה "והטבנו לך" — כלומר, והטב נ"ו — שהם סוד גבורה — "לך", "כי ה' דיבר טוב" — שהוא סוד החסד — "על ישראל".

וַיֹּאמֶר אֶל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ חֲנֻתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וכו'.

[במדבר י, לא] הדקדוקים רבים ואין צורך לפרטם. ונ"ל בס"ד, על-פי מה שכתוב במדרש רבה (פרשת נשא) [ח, ב]: הקב"ה אוהב את הגרים, משל למה הדבר דומה? — למלך שהיה לו צאן, והיתה יוצאת בשדה ונכנסת בערב, כן בכל יום. פעם אחת נכנס צבי אחד עם הצאן, הלך לו אצל העזים היה רועה עמהם. אמרו למלך: הצבי הזה נלוה עם הצאן והוא רועה עמהם כל יום ויום, יוצא עמהם ונכנס עמהם. היה המלך אוהבו הרבה, אמרו לו: אדונינו המלך, כמה תיישים יש לך ואין אתה מזרזנו, ועל הצבי הזה בכל יום ויום אתה מצווינו? ! אמר להם

לכם" בתורת מתנה, וכיון דכל הנותן בעין יפה הוא נותן, לכך ודאי נמצא שם טוב רב ועצום מלבד טוב גופה של ארץ. ואם תאמר: הליכתי עמכם בושה לי, כי אני גר ואין לי חלק בארץ, ואיך אכנס עם החולקים. לזה אמר "לכה אתנו" אנחנו שבט לוי, שגם לנו אין נחלה בארץ, ועל כן אין לך בושה, כי כמונו כמוך. ואם תאמר: אתם שבט לוי, אף-על-פי שאין לכם חלק ונחלה, יש לכם ערי מגרש, שנאמר [במדבר לה, ב]: "צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוים", הרי על-כל-פנים יש לכם אחוזת קרקע, ואני גר אין לי אחוזת קרקע. לזה אמר "והטבנו לך" — שניתן לך אחוזת קרקע, וכמו שאמרו רז"ל [תנחומא פרשת יתרו סימן ד] שנתנו לו על-פי הדיבור דושנה של יריחו. ואם תאמר: עם-כל-זה בושה הוא לי שאני נוטל מאתכם בתורת צדקה, ומאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה [ירושלמי ערלה א, ג]. לזה אמר "כי ה' דיבר טוב על ישראל" — שיש להם עין טובה, ומי שיש לו עין טובה אדרבה הוא מחזיק טובה למקבל המתנה אשר רצה לקבל המתנה ממנו, ואם כן הם חושבים כאילו אתה עשית עמהם טובה במתנה שנותנים לך.

או יובן בס"ד "לך אתנו והטבנו לך" — טוב מחודש שאינו שייך אלא לישראל, והוא "כי ה' דיבר טוב על ישראל" — "על" דייקא, רמז לאור-מקיף שהוא אור שעליהם, וזה אור-מקיף אינו שייך אלא בישראל דוקא. ולזה אמר

צדקות שלו היא שינוי הטבע והמידה, ולכן יגדל שבחו יותר, ועל כן נענה.

והנה, בזה פירשתי בס"ד [בספר "בן יהוידע"] מאמר הש"ס ביומא (דף: ע"א ע"ב) באותו כהן גדול שאמר לשמיעה ואבטליון: ייתון בני עממין לשלם. והדבר יפלא, איך עבר כהן גדול על לאו מפורש בתורה, דכתיב [שמות כב, כ]: "וגר לא תונה", שעשה להם אונאת דברים לקרותם בני עממין. ונראה לפרש, שהוא כוונתו לשבח, לומר שהם בני עממין ועם-כל-זה הנה הם גדולי ישראל שאין כמותם בדור ההוא. והוא על דרך שבח בת-קול ששבחה את רבי עקיבה במה שאמרה: זה מעביר על מידותיו. ומצא מקום לשבח זה באותה העת שעשו ענוה גדולה, אף-על-פי שכל ישראל הלכו אחריהם ונהגו בהם כבוד גדול לא נתגאו עליו, אלא באו לאפטורי מינה כדרך הקטן שלוקח רשות מן הגדול ממנו, וזה הפך מנהג אבותם, כי הם היו מבני בניו של סנחריב שנתגאה גאוה גדולה ואמר [ישעיה לו, כ]: "מי בכל הארצות האל" וכו', כמו שאמרו רז"ל [חולין פט ע"א]. ועם-כל-זה הם הקפידו עליו, מפני כי לעיני בני אדם נראה שהוא מבזה אותם בדברים אלו, דלאו כולל-עלמא גמירי למידק דיוקים אלו, ופשט דברים נראה אונאת דברים הוא זה.

ואמרתי משל על זה לשני בני אדם, שאחד מהם הלך בספינה פשוטה מעיר בצרה לעיר בגדא בארבעה ימים, והיה משתבח לפני חבריו בזירוז דרכו, אמר לו חבריו: מה תתפאר

המלך: הצאן רוצה ולא רוצה כך הוא דרכו לרעות כל היום ולערב יבא וישן בתוך הדיר, אבל הצביים במדבר הם ישנים אין דרכם ליכנס לשיבת בני אדם, לא נחזיק טובה לזה הצבי שהניח כל המדבר הרחב הגדול במקום כל החיות ובא ועמד בחצר?! כך, אין אנחנו צריכין להחזיק טובה לגר שהניח משפחתו ובית אביו והניח אומתו וכל אומות-העולם ובא לו אצלנו?! לכן הרבה עליו שמירה, שהזהיר את ישראל שישמרום שלא יזיקו להם, וכן הוא אומר: "ואהבתם את הגר" [שמות כב, כ], "וגר לא תונה". עד כאן, עיין שם.

נמצא, יש יתרון לגר צדק על ישראל בזה, דהישראלי הולך בדרך הטובה שהלכו אבותיו ונתגדל בה מתחילת ביאתו לעולם, שזה הוא מנהגו של עולם מעשה אבות יעשו בנים ואין זה חידוש כל-כך, אך הגר שהיה הולך בתחילה בדרך הרעה שהלכו אבותיו ובה נתגדל והתנהג, והנה היום עזב לימודו ומנהגו והלך בדרך הטובה של ישראל, הנה זה הוא חידוש גדול והוא שבח ופאר גדול אליו, שנלחם עם יצרו לשנות טבעו ומנהגו שנתגדל בו. ובזה הטעם פירשו המפרשים ז"ל מאמר הש"ס [תענית כה ע"ב] גבי רבי אליעזר שהתפלל ולא נענה, והתפלל רבי עקיבה ונענה, דיצאה בת-קול ואמרה: זה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו. פירוש: דרבי אליעזר היה בן גדולים צדיקי ישראל, לכן צדקות שלו אינה נחשבת שינוי הטבע והמידה, מה-שאין-כן רבי עקיבה שהיה בן גרים, דאבותיו היו גוים, נמצא

הזה, שהוא ארץ ציה ושממה לא עבר בה איש, וגם לא מקום זרע וגפן ותאנה ורמון ולא מקום מים, ועם-כל-זה עזבת ארמנותיך ומושב עירך החשוב ובאת להתגורר עמנו במדבר השמם הזה, כדי לקנות יהדות וללמוד תורת אלהים ודרך ישרה. הא ודאי כולנו כאחד מגדול ועד קטון ניקח ונלמוד מוסר גדול ממך לעצמנו, וכמו המשל הנזכר שאמר המלך על הצבי: זה עזב מקום מושבו הטוב לו ובא להתגורר אתנו, לכך יקר וחביב הוא אצלנו. וכן אתה. ועל כן "והיית לנו לעינים" — שנראה אותך כל שעה ונלמד תוכחת לעצמנו, שלא נקוץ מן המדבר הזה ולא נתרשל מללמוד תורת אלהינו ודרך הישרה.

גם אמר "והיית לנו לעינים" — רוצה לומר, דוגמת העינים שהאדם רואה מן השחור ולא מן הלבן, כן הדבר [כאן], ממך — שאתה עיקרך גוי שבאת מן השחור והחושך אומה נכריה — נראה אור לעצמנו, כי נקח קל וחומר: זה בן גוים שהיה כומר לעבודה זרה כך נעשה, כל-שכן אנחנו ישראל זרע קודש שבאנו ממקום האור דצריכין אנחנו להתנהג בקדושה ולהדבק בה. או יובן בס"ד "והיית לנו לעינים" — דהנאת ראיית העינים מתפשטת יותר מהנאת שִׁמְע האזנים, כי הראיה מגעת לאדם ממקום רחוק יותר מהר (חק) [מ]הגעת הִשְׁמָע, וכן הנאת שִׁמְע האזנים מתפשטת יותר מהנאת ריח החוטם, וכן הנאת הריח מתפשטת יותר מהנאת הטעם שבפה. ולכן הצדיקים ותלמידי חכמים נקראים בשם "עינים" [כבא בתרא ד ע"א], כי הם

בכך? הלא אנכי הלכתי בדרך זה בשלשה ימים. אמר לו: שוטה, אתה הלכת מן עיר בגדאד לבצרה, שהספינה הולכת על פני המים מאיליה, ואין צריך לה לא משוט ולא מִלֶּח, כי המים הם רודפים והולכים מבגדאד לבצרה והם מריצים אותה, אבל אני הלכתי בהפך, מעיר בצרה לעיר בגדאד, שצריך אני לדחות את המים הרודפים כנגדנו במשוט ובכמה הכנות בכוחי וגבורתי וחכמתי. וכן הנמשל, דהגר צריך שילך נגדיי למים הזידונים הבאים כנגדו, מכח מנהג אבותיו שנתגדל בו, וצריך לו כח גדול לדחות מעליו, אך איש ישראל שהוא זרע קודש, שנתגדל בקדושה ובטהרה, הנה דרך הישרה הוא נוח לפניו מצד מנהג אבותיו שנתגדל בו.

ובזה יובנו בס"ד מקראי קודש אלו, דאחר שאמר משה רבינו ע"ה ליתרו "לכה אתנו", השיב לו: "אל ארצי ואל מולדתי אלך", ואינו מואס חס ושלום בארץ ישראל וּבְחֶבְרוֹ עִם יִשְׂרָאֵל, אלא אמר: מן מְהֻלְכֵי עַמְכֶּם אינו יוצא תועלת להמון ישראל, דמה נחשב אני נגדך ונגד גדולי ישראל הראשים והשופטים, ומה ילמדו ממני המון ישראל, אבל אם אלך לארצי — במקום שאין אנשים גדולים — יהיה תועלת ממני לאחרים, שאלמדם דרך הטובה ואנהיגם בדרך ישרה, וכמו שאמרו [אבות ב, ה]: במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. והשיב משה רבינו ע"ה: "אל נא תעזוב אותנו", דכולנו צריכים לך, שיש תועלת גדולה מן מהלך שלך עמנו, יען "כי על כן ידעת חנותנו במדבר" השמם

ישיגו ראית האלהית ממקום רחוק יותר. ובזה ירמז הכתוב מה שנאמר באברהם ע"ה [בראשית כב, ד]: "וירא את המקום מרחוק". וכן יתרו חכם לב היה, והוא משיג מרחוק כמו השגת הראיה שבעינים, ולזה אמר "והיית לנו לעינים" — רוצה לומר, דוגמת העינים שצופין למרחק יותר.

והאספסוף אשר בקרב התאו תאוה.
[במדבר יא, ד] תיבת "אשר בקרב" נראה לשון יתר. ונ"ל בס"ד, הצדיקים יצר אחד שולט בקרבם והוא יצר-הטוב, ורשעים גמורים גם כן יצר אחד והוא היצר-הרע, אך בינונים שולטים שני יצר בקרבם שהם יצר-הטוב והיצר-הרע, וקר גימטריא יצר. "והאספסוף" היו בינונים "אשר ב' ק"ר בו", רוצה לומר, שני ק"ר שהוא יצר יש בו.

או יובן בס"ד הכוונה, היה להם תאוה בגוף הקרב שלהם, שהיו מתאווים שיגדל ויתרבה כפליים על שיעור שיש בו, וכמו אותו מלך פרס שהיה מתפלל לעבודה זרה שלו שיהיה גרונו ארוך כפליים על שיעור שלו, כדי שתתעכב בו האכילה יותר ולא תרד תכף לחדרי בטנו, שאז יתענג בהרגשת מתיקות וטעם המאכל בהיותה שוהה בגרונו. כן הם התאו על גוף הקרב שלהם תאוה שיגדל ויתרחב כפליים על שיעורו וגבולו, והוא הדבר שדיבר הכתוב בגנות הרשעים באומרו [משלי יג, כה]: "ובטן רשעים תחסר", כי בעיניהם יחסר השיעור שלה, בחשבם כי קטנה היא ולא תכיל מאכל הרבה כפי רוב תאותם.

או יובן בס"ד על-פי מה שכתוב בזהר הקדוש [ח"ב דף מו ע"ב] על פסוק [שמות טו, כא]: "סוס ורוכבו רמה בים", כי נוקבא דקליפה נקראת "סוס". וידוע מה שכתב רבינו האר"י ז"ל ב"שעור הפסוקים" [תהלים סימן יח], כי התאוה הרעה תמשך לאדם מן הנוקבא דקליפה, והיא המפתה בפיה, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה: "כי נפת תטפנה שפתי זרה, וחלק משמן חכה" [משלי ה, ג], "לשמך מאשה זרה, מנכריה אמריה החליקה" [שם ז, ה], "הטתו ברב לקחה, בחלק שפתייה תדיחנה" [שם, כא]. וכל זה מדבר על אשת זנונים נוקבא דקליפה, ולכן אמרו רז"ל [קהלת רבה א, לב]: אין אדם מת וחצוי תאותו בידו. יען כי התאוה פרה ורבה, להיותה באה מן הנוקבא דקליפה, ודרכה של נוקבא להיות מתעברת ויולדת וחוזרת ומתעברת, וכמו שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל על פסוק [בראשית יג, ח]: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך" וכו'. והנה, יש אם למקרא, וקרינן "אספסוף" באות וא"ו, ונמצא יש בתוך "אספסוף" — פ' סוס, רוצה לומר פה של הסוס, היא נוקבא דקליפה שנקראת "סוס", שבו תהיה הפריה ורביה של תאוה אצל האדם. וזה שאמר "ואספסוף" במה שיש "בקרב" — שהוא פ' סוס — בו "התאו תאוה", רוצה לומר רכוי תאות, כי הנקבה פרה ורבה.

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם. [במדבר יא, ה] יש להקשות, הוה ליה למימר 'אשר אכלנו' לשון עבר. ונ"ל בס"ד, עשו עקיצה דקה בדברים אלו, לומר, אנחנו מוכרחים מעתה לשוב:

למצרים ולאכול שם את הדגה, כי אין תקוה שימצא לנו בשר במדבר הזה. אך בושו לומר בפירוש 'נשובה מצרימה' כאשר דברו בשאר תלונות "נִתְּנָה ראש ונשובה מצרימה" [במדבר יד, ד], על כן במקום שצריכין לומר 'אכלנו' לשון עבר אמרו "נאכל" לשון עתיד, כאילו ברור להם שישובו למצרים ויאכלו שם הדגה, ועתה זוכרים מה שעתידין לאכול. ועקצו בדברים אלו עקיצה שקורין בלשון ערבי דסיס"י יהודית [=ריגול יהודית, רכילות יהודית], כנגד כבודו של משה רבינו ע"ה, כאילו אומרים "נִתְּנָה ראש" וכו'. וגם הִמְרוּ כנגד כבודו יתברך, להחליט שלא יוכל חס ושלום לתת להם בשר במדבר הזה, וכמו שאמר אסף בתהלים [עח, יט], שאמרו "היוכל אֵל לערוך שולחן במדבר". ולכך גם משה רבינו ע"ה הבליע תוכחה להוכיחם על דברים אלו בנעימה, באומרו [פסוק יח]: "כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר, כי טוב לנו במצרים", פירוש: טוב לנו שנרד עתה למצרים ונאכל בשר.

הַצֵּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם.

[במדבר לא, כב] רבים תמהו, לפי פשוטם של דברים נראה חס ושלום שהוא מסתפק ביכולת השם יתברך. ונ"ל בס"ד, דאין לו שום ספק חס ושלום ביכולת השם יתברך, ורק דיבר דרך שאלה, ששאל מאתו יתברך להודיעו איך רצונו לעשות להם, אם יתן להם בשר בהמה ויגזור שיהיה מספיק להם, או אם ירצה

לתת להם בשר דגים כדי סיפוקם. ורצה לדעת זאת, מפני שהוא יתברך אמר לו "בשר" בסתם, והם רבים, שיש להם דעות מחולקים, ואם יאמר להם שיתן להם "בשר" בסתם — אז אם יתן להם בשר בהמה יאמרו 'אנחנו אווינו בשר דגים' כי כבר אמרנו "זכרנו את הדגה", ואם יתן להם בשר דגים יאמרו 'אווינו בשר בהמה' כי לכן אמרנו "מי יאכילנו בשר" וסתם בשר הוא בשר בהמה. ולכן, טוב שתגיד לי איך תתן, כדי שאני אומר להם מתחילה בפירוש בשר בהמה ועוף או בשר דגים. וזה שאמר "שש מאות אלף רגלי העם" וכו', ולפי ריבויים ירבו חילוקי דעות בהם, דאי אפשר שיהיו שוים כולם בדעת אחת, אלא זה רוצה כך וזה רוצה להיפך, "ואתה אמרת בשר אתן להם" — "בשר" סתם, ולא הודעתני מה הוא, אם בשר בהמה או בשר דגים. על כן הגידה נא לי עתה איך רצונך לתת להם, אם "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם" — שתגזור שיספיק להם בשר צאן ובקר להשביעם בו, או "אם כל דגי הים יאסף להם ומצא להם", כדי שאני אפרש להם הדבר קודם שיהיה. והשיב לו השם יתברך: "היד ה' תקצר, עתה תראה הִיקֵּרְךָ דְּבָרִי אִם לֹא" — פירוש: אתן להם דבר חשוב הרבה, ממוצע בין עוף ובין דגים, אשר כל נפש אדם תתאוה אליו, ולא יאמרו בשר אחר עדיף לן מזה, אלא כולם ירדפו אחריו לאכול. ואמר "יקרך" לשון יקר, שאתה תתייקר אצלם במתנה זו, שהכל יאמרו עליה "חן חן".